

Hva motiverer elever til å bli aktive medborgere?

Guro Ødegård, Sosiolog PhD
Forsker II
NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet
guro.odegard@oslomet.no

Vegard Svagård, MA utviklingspsykologi
Rådgiver
NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet
vegard.svagard@oslomet.no

Norske elever ligger på verdenstoppen i kunnskap om demokrati. Men bidrar slik kunnskap til å mobilisere elever til aktiv politisk deltakelse?

Gjennom ICCS-undersøkelsen 2016 er 9. klassinger spurt om de i fremtiden kommer til å delta i politiske aktiviteter gjennom valgdemokratiet, parti- og foreningskanalen og gjennom ytringer og aksjoner. I artikkelen studerer vi sammenhengen mellom disse deltakelsesformene og ulike faktorer som kan bidra til å mobilisere ungdom til deltakelse; deres demokratikunnskap, troen på at de vil mestre politiske prosesser og erfaring med interessepolitiske organisasjoner.

Hvilke av disse faktorer har størst betydning for unges politisk mobilisering? Funnene gir relevante innspill på hvordan norsk skole bør legge opp sin demokratiopplæring for ikke bare å styrke elevers demokratikunnskap, men også deres handlingskompetanse.

Nøkkelord:

Politisk deltakelse, politisk sosialisering, frivillig organisasjonsdeltakelse, demokratiopplæring, ICCS 2016.

INNLEDNING

Norske elever ligger i verdenstoppen når det kommer til kunnskap om og forståelse av demokrati og medborgerskap, og kunnskapsnivået har økt siden 2009 (Huang mfl. 2017). Dette er godt nytt for både norske utdanningsmyndigheter og norsk skole som i tiår har arbeidet for å inkludere demokratiopplæring og demokratisk dannelse i skolens læreplaner (Mikkelsen mfl. 2001; Tønnesen 2003). Men er demokratikunnskap nok for å mobilisere elever til politisk deltakelse? Ikke ifølge grunnskolens fagfornyelse, som skal implementeres i 2020. Her er demokrati og medborgerskap blitt ett av tre prioriterte, tverrfaglige satsingsområder¹, hvor hensikten er å «stimulere til samfunnsdeltakelse på ulike aktuelle arenaer i lokalsamfunnet» (Utdanningsdirektoratet 2017). Utdanningsmyndighetene signaliserer med dette at framtidens demokratiopplæring skal styrke elevenes *handlingskompetanse* (Kunnskapsdepartementet 2016, Utdanningsdirektoratet 2017), og styrke skolen som politisk sosialiseringarena. Målsettingen med artikkelen er å generere kunnskap som kan bidra til en mer deltakelsesorientert demokratiutdanning. Vi spør derfor hvilke faktorer som mobiliserer unge til å bli politisk aktive medborgere i fremtiden.

I artikkelen studeres tre forskjellige mobiliseringsfaktorer: elevens demokratiske *kunnskapsnivå*, troen på at de kan mestre det å delta i politiske prosesser (*politisk mestringsstro*) og *interessepolitiske organisasjonserfaring*. Vi undersøker også sammenhengen mellom disse faktorene og elevenes vilje til framtidig politiske deltakelse på tre ulike arenaer: *valgdemokratiet, partier- og foreninger* og *offentlige ytringer og aksjoner*. I tillegg til å studere hvilke av disse deltakelsesarenaene som i størst grad appellerer til 14 år gamle skoleelever, spør vi også hvilke av de tre mobiliseringsfaktorene som har størst effekt på viljen til framtidig deltakelse på de ulike arenaene.

Gjennom den internasjonale Civic and Citizenship Education Study (ICCS) fra 2016 er elever på 9. klassetrinn spurt om hvorvidt de tror at de i *fremtiden* kommer til å delta i forskjellige politiske aktiviteter. Spørsmålet om intendert deltakelse bygger på teorien om «planned behaviour» (se Eckstein mfl. 2013), hvilket har vist seg å være et verdifullt rammeverk for å bedre forstå hvorfor noen unge er mer tilbøyelig til å bli involvert i politikk enn andre. Flere studier har vist at det er en sammenheng mellom intendert deltakelse og faktisk deltakelse senere i livet (Ajzen 2012; Eckstein mfl.

¹ De to andre tverrfaglige satsingsområdene er *Folkehelse og livsmestring* og *Bærekraftig utvikling*.

2013). Likevel er det en begrensning at det strengt tatt bare etableres en «tentativ» kausalitet, fordi forholdet mellom intendert og faktisk deltakelse aldri vil bli perfekt (se blant annet Reichert og Print 2018). Spørsmålet om framtidig deltakelse er likevel interessant, fordi det gir et bilde av hvordan elevene ser på seg selv i fremtiden – som aktive eller passive medborgere – noe som også vil kunne harmonere med det bildet de har av seg selv i nåtid.

Overordnet viser resultatene fra vår studie at det er politisk mestringstro som har størst betydning for norske elevers vilje til framtidig politisk deltakelse. Dette gjelder særlig for de mer ressurskrevende deltakelsesformene, som medlemskap i partier og foreninger samt aksjoner og ytring. Elevers kunnskapsnivå synes å ha begrenset betydning for disse deltakelsesformene. I den avsluttende delen drøftes resultatene fra analysene, hvor vi også diskuterer hvilke implikasjoner dette bør ha for demokratiopplæringen i den planlagte grunnskolereformen. I de neste avsnittene gir vi et teoretisk og analytisk bakteppe for studien, dernest presenteres data og metode før vi går over til de empiriske analysene.

SOSIALISERING, DELTAKELSE OG MOBILISERING — ET ANALYTISK RAMMEVERK

Hvilke mekanismer og prosesser som utløser samfunnsengasjement er et av de store spørsmålene innen forskning på politisk sosialisering (Sapiro 2004). Politisk sosialisering beskrives som den prosessen hvor individets politiske holdninger blir internalisert ved hjelp av ulike sosialiseringsagenter (Hyman 1959). Tidligere var politisk sosialisering ensidig knyttet opp mot en systemorientert og statsvitenskapelig tilnærming, hvor man var opptatt å beskrive, forstå og forklare hvordan nye generasjoner av medborgere enten vokste inn i eller vendte seg bort fra de politiske kulturer og strukturer som tidligere generasjoner hadde bygget opp (se Amnå mfl. 2016). I dag behandles politisk sosialisering som et interdisiplinært felt hvor sosiologiske-, pedagogiske- og utviklingspsykologiske perspektiver har påvirket og utvidet vår forståelse (Sapiro 2004). Forskningen har dermed åpnet opp for mer individorienterte perspektiver, som for eksempel hvordan barn og unges politiske kunnskap, vurdering, ferdigheter, følelser og aktiviteter vokser fram. Denne tilnærmingen bygger på Bronfenbrenners økologiske systemteori (1979) som understreker at individuell utvikling ikke kan bli studert uten også å ta høyde for

kontekstuell innflytelse (se Sameroff 2010). Dermed må individenes erfaringer ses fra ulike sosiale kontekster, hvor skolen, sivilsamfunnet og media betraktes som viktige «medierende institusjoner» (Flanagan 2013).

Fokuset på barn og unge som politiske aktører har de senere tiår blitt styrket, og det er særlig tenåringsfasen — «the impressionable years» (Sears og Levy 2003) — som løftes fram som spesielt viktig for danningen av politiske verdier og posisjoner (Finlay mfl. 2010). Årsaken er at de holdnings- og handlingsmønstre som fester seg i disse formative årene, vil være mønstre unge i større eller mindre grad tar med seg videre gjennom livsløpet. Det er dette som kalles en *generasjonseffekt* (Franklin 2004).

I de senere tiår har unges deltakelsespraksiser blitt påvirket og styrket gjennom en rekke kulturelle og sosiale endringer. I boken «Conditional Citizens. Rethinking Children and Young People's Participation» oppsummerer Hartung (2017) hvordan disse prosessene kan forstås i lys av økt globalisering, demokratisering og individualisering. Endringene har aktualisert behovet for å generere ny kunnskap om hvordan politiske deltakelsesmønstre blant unge tar form (se Hartung 2017; Flanagan 2013). Utviklingen har ført til at skolens rolle som politisk sosialiseringssagent har fått økt oppmerksomhet og betydning (Amnå mfl. 2016; Gutman 1999; Hartung 2017; Westheimer 2015). Kort oppsummert argumenterer Hartung (2017) for at ny teknologi og unges kompetanse til å ta denne i bruk har gjort dem til medlemmer av globale fellesskap. Parallelt har demokratiske kriser og frykten for et framtidig demokratiunderskudd aktualisert unge som aktive medborgere, spesielt i deres nærmiljø på områder som berører deres hverdagsliv. Disse prosessene har ifølge Hall (1996:22 i Hartung 2017) bidratt til at individet har «gått» både «globalt» og «lokalt». Parallelt har individualiseringsprosesser ført til at kollektive strukturer utenfor individets kontroll — som sosial klasse, rase, kjønn og alder — ikke lenger anses som førende for individuelle valg, men er overlatt til å dreie seg rundt spørsmål om individets selvrealisering og identitetskonstruksjon. Dermed må enkeltindividet gradvis reintegrere seg i en ny type sosiale fellesskap, hvor ansvaret for veivalgene ikke lenger tas med utgangspunkt i strukturelle forhold, men påhviler den enkelte (se også Beck og Beck-Gernsheim 2002).

DEMOKRATISK DELTAKELSE

Det finnes ikke demokrati uten deltakelse ifølge Dahl (1989), og de tre politiske deltakelsestypologiene som løftes fram i denne artikkelen, deltakelse

gjennom valgdemokratiet, parti- og foreningsdeltakelse samt ytringer og aksjoner, utgjør viktige kanaler for borgernes politiske påvirkningskraft. De representerer også en bredde med hensyn til arbeidsinnsats, tilgjengelighet og rolle i det større demokratiet.

Å delta i offentlige valg er grunnelementet i det representative demokratiet. Gjennom å delta i offentlige valg regelmessig, delegerer folket politisk makt til politikere (Held 2006; Schumpeter 1994 [1947]). Valgdeltakelse kan karakteriseres som en lavterskel-aktivitet som krever relativt liten innsats. Ved å bruke stemmeretten hvert andre år har man utført sin «borgerplikt». Høy deltakelse er viktig for demokratiets legitimitet (Dahl 1989; Easton 1953; Verba mfl. 2003), og det er et mål at borgere – fra ulike sosiale grupper – deltar. Samtidig har en rekke studier vist at sannsynligheten for å bruke stemmeretten øker jo høyere utdanningsnivå og sosioøkonomiske ressurser individet har (Brady mfl. 1995). Et slikt skjevfordelt mønster finner vi også i studier av unge velgere. Blant annet viser Bhatti og Hansen (2010) at valgdeltagelse «smitter» fra foreldre til barn, hvor førstegangselgere har 30 prosentpoeng større sannsynlighet for å bruke stemmeretten dersom mor stemmer. I Norge bruker ungdom i familier med lave sosioøkonomiske ressurser, med innvandrerbakgrunn og som tar yrkesfaglige studieretninger, stemmeretten sin i betydelig mindre grad enn ungdom med høye sosioøkonomiske familieressurser, med to norskfødte foreldre og med studie-spesialiserende studieretninger (Bergh 2016).

I et liberalt demokrati er politiske myndigheter avhengig av folkets deltakelse også mellom valgene. Interessegrupper, politiske organisasjoner og enkeltindividers deltakelse er viktige som kritiske korrektiv overfor det etablerte maktapparatet. *Parti- og foreningskanalen* er en slik arena. Sammenlignet med valgdeltakelse kreves det noe mer ressurser både i tid og forpliktelse å delta. Ofte innebærer det formelt medlemskap, som for noen betyr å ta på seg tillitsverv (se Enjolras og Strømsnes 2018; se Wollebæk og Selle 2002). Selv om de politiske partiene utgjør kjernen i det politiske styresettet på lokalt-, fylkes- og nasjonalt nivå, spiller andre frivillige organisasjoner en avgjørende rolle i demokratiet ved at de inngår i forhandlinger med politiske myndigheter på vegne av de interessene og medlemmene de representerer (Egeberg mfl. 1978; Østerud mfl. 2003). Frivillige organisasjoner tjener slik sett som bindeledd mellom individ og myndigheter, og sikrer folkets innflytelse også mellom valgene. Dermed betegnes disse som en korporativ kanal, og kan knyttes opp mot et mer deltakerdemokratisk ideal (Pateman

1970). Også den tredje deltakelsestypologien vi løfter fram – ytringer og aksjoner – gir borgerne muligheter til å være aktive i perioden mellom offentlige valg. Denne mer *aksjonsorienterte* deltakelsen krever ikke formell tilknytning til en organisasjon eller annet formelt fellesskap. Offentlige ytringer og meningsutveksling har lenge vært et grunnelement i et liberalt demokrati, men i en tid hvor internett og sosiale medier kan betraktes som en offentlighetssfære som fungerer som arena for rasjonell debatt og meningsutveksling, har rammene for ytringer i det offentlige rom utvidet seg. Dette har også bidratt til å styrke den deliberative demokratitradisjon, som bygger på ideen om en offentlig samtale som grunnlag for politiske beslutninger (Habermas 1984).

POLITISK MOBILISERING

Ved valg av faktorer som kan tenkes å motivere 9. klassinger til å bli politisk aktive medborgere, har vi valgt tre typer: demokratikunnskap, politisk mestringstro og interessepolitisk organisasjonserfaring. Disse er valgt fordi kunnskap om samfunnets styresett, troen på egne evner og muligheter til å påvirke disse samt faktiske erfaringer med interessepolitisk arbeid, kan tenkes å ha stor betydning for viljen til politisk handling.

Et av de mer robuste funnene fra demokratiforskningen er at individenes utdanningsnivå er den sterkeste forklaringsfaktoren for politisk deltakelse og engasjement (Nie mfl. 1996; Wolfinger og Rosenstone 1980). Fra en norsk kontekst viser også studier at høyt utdannede har større sannsynlighet for å delta ved valg (Bergh 2013) og i frivillige organisasjoner (Folkestad mfl. 2015). Fra tidligere ungdomsstudier vet vi at de som forventer å ta høyere utdanning også er de som skårer høyest på kunnskap om og forståelse av demokrati (Niemi og Junn 1998), og elevgruppen med høye utdanningsaspirasjoner framviser en større vilje til framtidig valgdeltakelse enn elever med lave utdanningsaspirasjoner gjør (Torney-Purta 2002). Det er derfor grunn til å anta at elever som skårer høyt på demokratikunnskap i større grad enn elever med lavt kunnskapsnivå, vil framvise en større vilje til deltakelse i politiske aktiviteter.

En grunnleggende forståelse i sosialpsykologisk forskning er at troen på egen kapasitet til å gjøre en forskjell påvirker motivasjonen til å handle (Bandura 1997). Dette betegnes som politisk mestringstro (political efficacy) og omfatter troen på egen kapasitet til å gjennomføre oppgaver og oppnå mål. Empirisk forskning har vist at individer med lav politisk mestringstro i større

grad opplever politisk apati og utilstrekkelighet i valgsammenheng enn en person med høy mestringstro (Gimpel mfl. 2003). Politisk mestringstro betraktes ikke bare som et gode for den enkelte, men også som en drivkraft for politisk deltakelse – og dermed en styrke for demokratiet (Almond og Verba 1963).

Når vi i artikkelen løfter fram elevens erfaring med deltakelse i frivillige organisasjoner med en samfunnsretta dagsorden (miljøvern, politiske organisasjoner, samle inn penger til et godt formål), har dette sammenheng med at slike fellesskaper har blitt definert som «skoler i demokrati» som både engasjerer medlemmene og stimulerer til politisk handling (Tocqueville 2000 [1835]). Allerede i 1963 argumenterte Almond og Verba (1989 [1963]) for at medlemmer i frivillige organisasjoner er mer politisk aktive og interesserte enn ikke-medlemmer, og i de påfølgende tiårene har en rekke empiriske studier støttet Almond og Verbas tese (Torpe 2003; Ødegård og Fladmoe 2017).

Noen studier har sett på forskjeller mellom ulike typer av frivillige organisasjoner, og har funnet at organisasjoner som er interessebaserte og aktivistiske i sine målsettinger virker mer politisk mobiliserende enn de mer fritidsorienterte organisasjoner (Hanks 1981; Van der Meer og Van Ingen 2009). Andre studier peker på at også fritidsorientert organisasjoner som speidere, kulturforeninger og religiøse organisasjoner også har effekt på unges politiske handlingsmønster (Frisco mfl. 2004).

Denne demokratiskoleringsesesen har imidlertid blitt utfordret. Er frivillige organisasjoner «schools of democracy» eller «pools of democracy», som tiltrekker seg de som allerede er politisk engasjerte (Van der Meer og Van Ingen 2009)? Basert på longitudinelle data finner Van Ingen og Van der Meer (2016) at frivillige organisasjoner tiltrekker seg allerede engasjerte samfunnsborgere, og at de primært tjener som en møteplass for disse. De to forskerne avviser langt på vei at frivillige organisasjoners har en demokratiskolerende effekt på voksne. De åpner imidlertid opp for et mer nyansert perspektiv når det gjelder organisasjoners demokratiskolerende effekt på unge i en formativ fase, hvor det politiske verdi- og handlingsmønster ennå ikke har «satt» seg.

METODE

I denne artikkelen ønsker vi å studere hvilken betydning demokratikunnskap, politisk mestringstro og interessepolitisk organisasjonserfaring har for framtidig mobilisering av unge til politisk aktivitet på ulike områder. Dataene er hentet fra den norske delen av den internasjonale ICCS-undersøkelsen 2016,

og vi benytter både kunnskapstesten og spørreskjemaundersøkelsen til 6271 elever på 9. klassetrinn. Detaljer om både kunnskapstesten og spørreskjemaundersøkelsen finnes i Hegna, Ødegård og Seland (2018) sitt introduksjonskapittel i dette temanummeret.

Utfallsmål: Framtidig politisk deltakelse

I ICCS 2016-undersøkelsen ble elevene stilt en rekke spørsmål om hvorvidt de tror at de i fremtiden eller som voksne kommer til å delta i politiske aktiviteter. For hver aktivitet ble eleven bedt om å velge ett av følgende svaralternativer: «Dette vil jeg helt sikkert gjøre», «...sannsynligvis gjøre», «...sannsynligvis ikke gjøre» og «...helt sikkert ikke gjøre». På bakgrunn av svarene om 15 aktiviteter har den internasjonale organisasjonen IEA, som står bak ICCS-studien, utviklet tre skalaer: deltakelse gjennom valgdemokratiet, parti- og foreningsdeltakelse, samt ytringer og aksjoner. De to første skalaene er basert på spørsmålet knyttet til aktiviteter de vil gjøre som voksne, mens den sistnevnte er knyttet til spørsmålene som aktiviteter i «framtiden» (Schulz mfl. 2016). Alle skalaene som her brukes som utfallsmål er konstruert slik at de har et internasjonalt gjennomsnitt på 50, med et standardavvik på 10 (for ytterligere informasjon se Huang mfl. 2017; Schulz mfl. 2017).

Den første skalaen — *deltakelse i valgdemokratiet* — baserer seg på tre aktiviteter: Stemme ved kommunevalg, stemme ved stortingsvalg, og skaffe meg informasjon om kandidatene før valg. Sistnevnte innebærer viljen til å bruke stemmeretten men også å foreta et velinformert valg (Schulz mfl. 2016).

Den andre skalaen omfatter troen på framtidig *parti- og foreningsdeltakelse* og baserer seg på fem aktiviteter: Hjelp en kandidat eller et parti med valgkampen, melde meg inn i et politisk parti, melde meg inn i en fagforening, stille som kandidat ved et kommunevalg, melde meg inn i en organisasjon som arbeider med en politisk sak eller et samfunnsspørsmål.

Den tredje skalaen omhandler viljen til å si sin mening om viktige saker i samfunnet i framtida gjennom det vi betegner som *ytringer og aksjoner*. Kategorien baserer seg på sju aktiviteter: Snakke med andre om hva du mener om politikk eller samfunnsspørsmål, ta kontakt med en som er valgt til kommunestyret eller Stortinget, delta i fredelige demonstrasjoner eller på massemøter, samle underskrifter til en underskriftkampanje, bidra i diskusjonsforumer på internett om politikk eller samfunnsspørsmål, organisere en gruppe på internett for å vise deres holdning til politiske eller samfunnsmessige spørsmål som det er uenighet om, delta i kampanjer på internett.

Forklaringsvariabler

De tre forklaringsvariablene *demokratikunnskap*, *politisk mestringstro*, *interessepolitisk organisasjonserfaring* er også konstruert som skalaer. Med unntak av skalaen om demokratikunnskap har alle de nevnte skalaene også et internasjonalt gjennomsnitt på 50 og et standardavvik på 10. Demokratikunnskap-skalaen har et internasjonalt gjennomsnitt på 500 og et standardavvik på 100.

Kunnskapstesten viser elevenes kompetansenivå når det gjelder *fakta-kunnskap om demokrati og medborgerskap* samt evnen til å anvende denne kunnskapen til å analysere ulike situasjoner de kan møte i et demokratisk samfunn (for ytterligere informasjon se Huang mfl. 2017; Schulz mfl. 2017).

Politisk mestringstro bygger på sju spørsmål² om hvor godt elevene tror de vil mestre ulike aktiviteter som er nært knyttet opp mot det å være en aktiv medborger, med fem svaralternativer fra «svært godt» til «ikke i det hele tatt». På bakgrunn av dette er det konstruert et skalamål. Alle aktivitetene er tilgjengelige for en 9.klassing, men det er ikke alle elevene som vil beherske dem like godt. Flere av aktivitetene blir gjennomført på skolen og kan til og med være en del av en skoleoppgave, mens andre krever et mer individuelt engasjement uten formelle rammer.

Interessepolitisk organisasjonserfaring omhandler unges faktiske deltakelse i et knippe frivillige organisasjoner. Skalaen er basert på spørsmål om elevene har deltatt i sju organisasjoner/grupper: politiske ungdomsorganisasjoner, miljøorganisasjoner, dyrevernorganisasjon, menneskerettsorganisasjon, organisasjoner som samler inn penger til et veldedig og godt formål, frivillig gruppe som jobber for lokalsamfunnet og en gruppe unge mennesker som kjemper for en bestemt sak.³

Analyseplan

I den første delen av analysen presenteres de rene gjennomsnittene for hver av utfallsvariablene. I den andre delen setter vi opp tre lineære regresjonsmodeller,

² Å diskutere en avisartikkel om en konflikt mellom land. Å argumentere for ditt syn på et politisk spørsmål eller et samfunnsspørsmål som det er uenighet om. Å stille opp som kandidat til elevråd. Å organisere en gruppe elever for å få til forandringer på skolen. Å skrive et leserbrev til en avis, hvor du gjør rede for ditt syn på et aktuelt spørsmål. Å følge med på en fjernsynsdebatt om et spørsmål det er uenighet om. Å høre en presentasjon foran elevene i gruppen eller klassen din om et samfunnsspørsmål eller politisk spørsmål.

³ Det var ingen høye korrelasjoner mellom de ulike forklaringsvariablene. Den høyeste korrelasjonen var mellom politisk mestringstro og interessepolitisk organisasjonserfaring. Denne korrelasjonen var imidlertid bare på $r = ,23$. Dette er langt unna å skape problemer med multikollinearitet.

en for hvert utfallsmål. Alle analysene ble kjørt via IEA IDB Analyzer versjon 4.0.16, i henhold til IEA sine anbefalinger. I alle regresjonsmodellene kontrollert vi for elevenes kjønn, innvandringsstatus, foreldrenes utdanning og foreldrenes jobbstatus.

RESULTATER

Hvilke av de tre forklaringsvariablene *demokratikunnskap*, *politisk mestrings-tro* og *interessepolitisk deltakelse* samvarierer i størst grad med viljen til framtidig politisk deltakelse? Nedenfor presenteres de tre typene av politiske aktiviteter – valgdeltakelse, parti- og organisasjonsdeltakelse, samt ytringer og aksjoner – i hver sin tabell. I den første analysen kartlegges unges vilje til å være aktiv innenfor de tre politiske aktivitetskategoriene i framtiden. Aktivitetskategoriene er i tabell 1 presentert som en skala fra en til fire, hvor fire innebærer at deltakelse i framtida er svært sannsynlig.

Tabell 1 Skalamål for valgdeltakelse, parti- og organisasjonsdeltakelse og ytring og aksjoner som voksen.

	Gjennomsnitt	Standardavvik
Deltakelse i valgdemokratiet	3,5	0,69
Parti- og organisasjonsdeltakelse	2,0	0,62
Ytringer og aksjoner	2,2	0,63

Samlet viser tabell 1 et todelt bilde av norske 9. klassinger sin forventning om egen politisk deltakelse som voksen. På den ene siden er troen på at de vil delta i valgdemokratiet svært høy. Gjennomsnittlig skår er på 3,5, hvilket indikerer at svært mange elever anser det som svært sannsynlig at de kommer til å delta i en eller flere av aktivitetene knyttet til valgdeltakelse (stemme ved lokalvalg, stortingsvalg og skaffe seg informasjon om kandidater å stemme på). Tidligere analyser av ICCS-dataene har vist at over 90 prosent av respondentene sier at de helt sikkert eller svært sannsynlig kommer til å bruke stemmeretten sin som voksne (Huang mfl. 2017).

Det er ikke like mange som har høye forventning om at de kommer til å delta gjennom parti- og organisasjonskanalen. Her er gjennomsnittsskåren på 2,0. Dette kan tolkes som at den gjennomsnittlige norske 9. klassing ikke har tenkt til å delta i disse aktivitetene. Ser vi på ytringer og aksjoner viser dette et lignende bilde. Her er gjennomsnittet 2,2 og viser igjen at den gjennomsnittlige 9. klassing ikke ser for seg framtidig deltakelse i denne typen politiske aktiviteter. Gjennomsnittsmål har imidlertid den svakheten at den ikke viser

variasjonen i et fenomen. Selv om de unge generelt har høye ambisjoner om å delta i valgdemokratiet, er det også mange som ikke framviser en like stor vilje. På den andre siden viser tallene at mens gjennomsnittseleven ikke har høy vilje til å delta i verken politiske organisasjoner eller yringer, er det også mange som har det.

Overordnet viser tabell 1 at valgdeltakelse er en aktivitet unge flest ser for seg å delta i som voksen. I de kommende tabellene skal vi se på sammenhengen mellom de ulike politiske aktivitetstypene og de tre forklaringsvariablene: kunnskap om demokrati, politisk mestringstro og interessepolitisk organisasjonserfaring.

Tabell 2 Tabell 2 Framtidig deltakelse i valgdemokratiet blant 9. klassinger i Norge. Lineær regresjon.

	b	b se	Beta	T verdi	p-nivå
Demokratikunnskap	,03	,00	,34	19,15	,001
Politisk mestringstro	,17	,01	,22	13,45	,001
Interessepolitisk organisasjonserfaring	,02	,01	,02	1,74	Ikke signifikant

Kontrollert for fedres og mødres utdannelse og arbeid, kjønn og innvandringsstatus. $R^2=,26$.

Tabell 2 viser at regresjonsmodellen forklarer omtrent en fjerdedel av variasjonen i troen på framtidig deltakelse i valgdemokratiet. Dette betyr at de tre faktorene kan forklare mye av variasjonen i unges intenderte framtidige deltakelse, selv om det fremdeles er mye modellen ikke kan forklare.

Ser vi på hver enkelt forklaringsvariabel, viser modellen at demokratikunnskap er den mest betydningsfulle for framtidig valgdeltakelse. Dette kan tolkes som at jo høyere unge skårer på kunnskapstesten, jo mer tilbøyelig er de til å mene at de kommer til å delta i valgdemokratiet i framtida. Av de to andre forklaringsvariablene er det politisk mestringstro som har størst betydning for framtidig deltakelse, hvilket innebærer at jo større tro elever har på at de kan utføre politiske handlinger, jo høyere er deres forventning om at de vil delta i valgdemokratiet som voksen.

Tabellen viser videre at det ikke er en signifikant sammenheng mellom det å ha deltatt i frivillige organisasjoner og viljen til å delta i valgdemokratiet i framtida.

I neste tabell tar vi for oss unges holdninger til å delta i partier og organisasjoner som voksne, og hvordan dette henger sammen med de samme forklaringsvariablene som ble brukt i tabell 2.

Tabell 3 Framtidig parti- og organisasjonsdeltakelse blant 9. klassinger i Norge. Lineær regresjon.

	b	b se	Beta	T verdi	p-nivå
Demokratikunnskap	-,01	,00	-,07	3,47	,001
Demokratisk mestringstro	,28	,02	,34	17,27	,001
Interessepolitisk organisasjonserfaring	,13	,01	,13	9,33	,001

Kontrollert for fedres og mødres utdannelse og arbeid, kjønn og innvandringsstatus. $R^2=,16$.

Tabell 3 viser at variablene i modellen forklarer mindre – omtrent en sjettedel – av elevers tro på deltakelse gjennom parti- og organisasjonskanalen. I motsetning til valgdeltakelse (tabell 2) predikerer ikke demokratikunnskap høyere vilje til framtidig deltagelse, snarere tvert imot.⁴

Det er altså politisk mestringstro som framstår som den viktigste forklaringsvariabelen for denne type deltakelse. Jo høyere tro unge har på egen evne til å argumentere, presentere eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål, jo sterkere tro har elevene på at de kommer til å delta gjennom parti- og organisasjonskanalen. Sammenlignet med valgdeltakelse i tabell 2, synes altså mestringstro å være viktigere for denne mer forpliktende deltakelsestypen. Ikke overraskende er det også en sammenheng mellom elevers interessepolitiske organisasjonserfaring og troen på at man vil delta i partier og organisasjoner i framtida.

I neste tabell presenteres sammenhengen mellom de nevnte forklaringsvariablene og ambisjonen om å delta ytring og aksjoner i framtida.

Tabell 4 Framtidig deltakelse gjennom ytring og aksjoner blant 9. klassinger i Norge. Lineær regresjon.

	b	b se	Beta	T verdi	p-nivå
Demokratikunnskap	,00	,00	,00	,33	Ikke signifikant
Demokratisk mestringstro	,43	,02	,46	21,19	,001
Interessepolitisk organisasjonserfaring	,17	,01	,15	11,77	,001

Kontrollert for fedres og mødres utdannelse og arbeid, kjønn og innvandringsstatus. $R^2=,28$.

Tabell 4 viser at modellen forklarer i overkant av en fjerdedel av variasjonen i troen på framtidig politisk deltakelse gjennom ytringer og aksjoner. Det er heller ikke her noen signifikant sammenheng mellom elevenes demokratikunnskap og vilje til denne type framtidig deltakelse. I likhet med funnene fra

⁴ Forklaringsvariabelen er negativ, som betyr at en høyere skår på kunnskapstesten er forbundet med lavere tro på framtidig parti- og organisasjonsdeltakelse. Dette funnet må sees i sammenheng med at modellen tar høyde for variasjonen i andre variabler som er forbundet med demokratikunnskap. Spesielt viktig her er politisk mestringsfølelse, og når modellen ble kjørt uten denne faktoren er ikke lenger kunnskap en signifikant prediktor.

parti- og organisasjonsdeltakelse (tabell 3) er politisk mestringstro den viktigste forklaringsvariabelen for framtidig deltakelse. Jo høyere tro elever har på at de kan argumentere, presentere eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål, jo høyere forventinger har de til at de vil delta i denne typer politiske aktiviteter i framtiden. Analysene viser videre at det også er en positiv sammenheng mellom elevers deltakelse i interessepolitiske organisasjoner og troen på at de i framtida kommer til å ytre seg politisk på internett eller delta i fredelige demonstrasjoner.

DISKUSJON

Artikkelens siktemål har vært å bidra med kunnskap om hva som mobiliserer norske elever til å bli politisk aktive medborgere i framtiden. Artikkelen kan slik sett tjene som innspill til en mer målrettet og deltakelsesorientert demokratiutdanning i norsk skole.

Vi har studert sammenhengen mellom tre mobiliseringsfaktorer for politisk deltagelse: *demokratikunnskap*, *politisk mestringstro* og *interessepolitisk organisasjonserfaring* og elevers tro på egen framtidige deltakelse gjennom *valgdemokratiet*, *parti- og foreningslivet* og *ytringer og aksjoner*.

Hovedresultatet viser at det er elevenes politiske mestringstro – det å ha tillit til at en kan mestre å argumentere, presentere eller organisere aktiviteter rundt politikk og samfunnsspørsmål – som har størst betydning for elevenes syn på seg selv som framtidige politisk aktive samfunnsborgere.

Skolebasert kunnskap om demokrati, liten betydning for deltakelse

På bakgrunn av tidligere forskning – som viser en sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og politisk deltakelse – kunne det tenkes at sammenhengen mellom elevers *kunnskap* om demokrati og troen på framtidig deltakelse ville være sterk. Slik er det ikke. Selv om norske elever skårer høyt på demokrati-kunnskap sammenlignet med elever fra andre land (Huang mfl. 2017), viser analysene at det er ingen sammenheng mellom elevers kunnskapsnivå og deres vilje til framtidig politisk deltakelse. Unntaket er deltakelse gjennom valgdemokratiet. Det er med andre ord ikke slik at høy kunnskap om demokrati er korrelert med elevens vilje til engasjement i partier, i fagforeninger, å ytre seg om politikk via sosiale medier, eller markere sitt syn gjennom offentlige demonstrasjoner. Seland og Huangs (2018) artikkel i dette nummeret viser at elever som skårer høyt på ICCS's kunnskapstest om demokrati også får høye karakterer i fagene samfunnsfag, norsk, matematikk og engelsk. Det

tyder altså på at skoleflinke elever også synes å være flinke i å tilegne seg kunnskap om demokrati og medborgerskap.

Vi finner imidlertid en viktig sammenheng mellom demokratikunnskap og valgdeltakelse. Det skal samtidig sies at 9 av 10 elever oppgir at de med stor sannsynlighet tror de kommer til å bruke stemmeretten sin som voksen. Til sammenligning er det knappe 2 av 10 som tror de kommer til å melde seg inn i et politisk parti (Huang mfl. 2017). Det er rett nok stor forskjell på de to deltakelsestypene, og terskelen til å forplikte seg til et medlemskap i et politisk parti, er langt høyere enn å stemme på samme parti ved valg. Tallene forteller imidlertid at valgdemokratiets står sterkt blant 9. klassingene, og denne posisjonen har styrket seg fra 2009 til 2016 (Huang mfl. 2017). Den positive utviklingen finner vi også i faktisk valgdeltakelse blant førstegangsvelgere, som har økt kraftig ved de to siste lokal- og stortingsvalgene (Bergh 2013, 2016; Bergh og Ødegård 2013). Denne økningen har blitt forklart som en mobilisering blant unge i lys av terroren som rammet Norge 22. juli 2011 (Ødegård mfl. 2016), hvilket understreker at for å forstå politiske sosialiseringprosesser må det tas høyde for at flere kontekstuelle faktorer opererer i et samspill. Til tross for at det foreligger sterke normative føringer om å delta ved offentlige valg, viser også vår studie at de som gjør det svakt på kunnskapstesten har en noe lavere tro på framtidig deltagelse i valgdemokratiet.

Når vi ikke finner sammenheng mellom demokratikunnskap og de to andre deltakelsesformene (parti- og foreningsaktivitet og ytringer og aksjoner) reiser dette spørsmålet om hvilke typer av medborger- og demokrati-ideal som formidles gjennom skolens demokratiopplæring. Fra en britisk kontekst viser Gholami (2017) at slik opplæring primært omfatter forhold knyttet til det representative demokratiet, med dets valgordning, nasjonalforsamling og maktfordelingsprinsippene. Det kan tyde på at så er tilfelle også i norsk skole. Tidligere studier har forklart en slik avgrenset demokratiopplæring oppstår fordi undervisningen er «individualisert» i den forstand at den er tilfeldig og avhengig av den enkeltes lærers preferanser og kompetanse (Mikkelsen mfl. 2011; OECD 2003).

Troen på at man kan mestre – viktig for politisk mobilisering

Mens en betydelig majoritet av 9. klassinger ser for seg at de vil bruke stemmeretten sin i framtida, er det langt færre som tror de kommer til å være medlemmer i partier eller fagforeninger eller delta i ytringer og aksjoner. Det er imidlertid ett særskilt kjennetegn ved de elevene som ser for seg å være aktive på disse arenaene: De har en langt høyere politisk mestringstro enn de

elever som ikke tror de kommer til å delta på disse arenaene. Vi finner en sammenheng mellom politisk mestringsstro (political efficacy) og alle de tre typer av politiske aktiviteter, men sammenhengen er klart sterkest til de aktivitetene som krever mest av både tid og personlig engasjement. Vårt funn harmonerer med tidligere forskning som viser at personer med lav mestringsstro i større grad enn personer med høy mestringsstro opplever politisk apati og utilstrekkelighet, også når det kommer til deltakelse i offentlige valg (Gimpel mfl. 2003: 16-17).

Interessebaserte ungdomsorganisasjoner som «skoler i demokrati»

Analysene viser at elevers erfaring med interessepolitisk organisasjonsarbeid har større betydning enn demokratikunnskap for viljen til framtidig politisk deltakelse. Unntaket er deltakelse gjennom valgdemokratiet – hvor elevers organisasjonserfaringer har liten betydning. Sammenhengen er imidlertid sterkere for deltakelse i ytringer og aksjoner enn i parti- og foreningsengasjement, noe som umiddelbart kan virke rart. Man kunne tenke seg at elevers erfaringer med deltakelse i miljøorganisasjoner og lignende ville vært tett korrelert med troen på egen parti- og foreningsdeltakelse i framtida. En mulig forklaring på at denne sammenhengen ikke er så sterk, kan være at både partier og fagforeningsaktivitet oppleves som irrelevante arenaer selv for 14-åringer med erfaringer fra ungdomsorganisasjoner. Politiske ytringer og demonstrasjoner er nok aktiviteter som unge enklere assosierer seg med. Analysene støtter dermed til en viss grad hypotesen om frivillige organisasjoner som «skoler i demokrati», da de bidrar til en potensiell mobilisering til politisk deltakelse på viktige deltakelsesarenaer.

Framtidens demokratiopplæring

Det snakkes mye om et demokrati under press, og antidemokratiske krefter er på frammarsj i flere europeiske land (se introduksjonskapittelet i dette tema-nummeret). Demokratisk deltakelse blir løftet fram som botemiddel for en slik utvikling. Niemi og Junn (1998) var tidlig ute med å poengtere at utdanning og skole vil være en mulig løsning på svekket politisk deltakelse, men da under forutsetning av at undervisningsformen endres. Dette gjelder både utdanningens innhold og måten denne formidles på. Vår studie viser at unge med høy politisk mestringsstro er de som i størst grad seg for seg å bli politisk aktive som voksne. Om vi legger teorien om «planned behaviour» (se Eckstein mfl. 2013) til grunn, vil et viktig grep for framtidens demokratiopplæring være å styrke elevers tro på at de både kan og har muligheter til å delta. Skal norske

utdanningsmyndigheter lykkes i å øke elevenes demokratiske handlingskompetanse gjennom «deltakelse i lokalsamfunnet» (Utdanningsdirektoratet 2017), vil det være behov for en kunnskapsbasert demokratiopplæring som i tillegg til å øke elevenes demokratikunnskap også styrker deres tro på egen evne til å delta.

Da bør opplæringen for det første formidle en bred forståelse av hva demokrati og medborgerskap er, og hva det innebærer å delta. Gjennom et sterkt fokus på det representative demokratiet i opplæringen, fremmes en medborgerrolle som fokuserer på enkeltindividets ansvar og plikter som lovlydig borger. En slik medborgerrolle er viktig, men i tråd med den amerikanske forskeren Westheimer (2015) mener vi den er begrensende i den forstand at den ikke synliggjør de mange muligheter individet har til å være aktivt deltagende samfunnsborger på andre måter, blant annet gjennom de mer deltagende- og deliberative demokratiformene. Dette er deltakelsesformer som i særlig grad bidrar til å utvikle individets evne til kritisk vurdering av politikk og samfunnsstyring (Westheimer 2015).

For det andre bør det være en kritisk gjennomgang av hvordan demokratilæring i klasserommet gjennomføres. Flere forskningsbidrag (se blant annet Hahn, 1998; Milner 2010) påpeker at den klassiske lærebokbaserte tavleundervisningen alene ikke har en sikker effekt på politisk deltakelse. I en norsk kontekst støttes dette av Lunde (2016) som viser at en mer deltagende undervisningsmodell bidrar til en mer interessant, relevant og lærerik demokratiopplæring for elevene. Betydningen av et åpent klasseromsklima som oppmuntrer til diskusjon av samfunnsspørsmål og politiske temaer, bidrar slik sett til å stimulere til politisk engasjement blant elever (Torney-Purta 2002). I sine arbeider belyser også Hahn (1998) dette når han løfter fram det positive ved å diskutere dagsaktuelle problemstillinger som ledd i demokratiskoleringen. Dette reiser spørsmål ved den rollen profesjonsutdanningen har i å utvikle en treffsikker samfunnsfagundervisning som svarer på de utfordringer demokratiet står overfor, og som i større grad bygger på elevinvolvering.

Det er flere studier som viser at samfunnsfagundervisning kan ha en positiv påvirkning på politisk mestringstro (Gimpel mfl. 2003; Hahn 1998; Kahne og Westheimer 2006; Niemi og Junn 1998), men samtidig understrekes de begrensninger som ligger i forsøket på å studere skolens demokratiskerende effekt isolert (for en gjennomgang se Gimpel mfl. 2003, 148). Som den politiske sosialiseringstradisjonen viser, skjer demokratilæring i et samspill mellom skolen og andre samfunnsmessige faktorer og aktører. Særlig

løftes faktorer som familiebakgrunn og kognitive evner opp som viktige, og flere forskere mener at slike bakenforliggende ressurser har større innvirkning på senere samfunnsengasjement enn den kunnskapen enkeltindivider tilegner seg i skolesituasjonen (Gimpel mfl. 2003; Jennings og Niemi 1974; Langton og Jennings 1968). Med andre ord: til tross for at flere forskningsbidrag stiller seg positive til den demokratiskolerende effekten av undervisning, framhever de at et forbedret politisk undervisningsmiljø ikke alene vil være tilstrekkelig for å skape politisk engasjement (Hahn 1998; Print og Milner 2009; Reichert og Print 2018).

KONKLUSJON

Basert på analyser av ICCS 2016-undersøkelsen, viser studien at den viktigste forklaringsfaktoren for å mobilisere elever på 9. trinn til framtidig politisk deltakelse er å styrke deres politiske mestringstro (political efficacy). *Demokratikunnskapen* elever framviser gjennom ICCS's kunnskapstest, har generelt liten betydning for deres syn på seg selv som framtidige politisk aktive medborgere.

Et siktemål med artikkelen har vært å koble funnene til norske utdanningsmyndigheters satsing på å styrke elevenes demokratiske handlingskompetanse. Funnene reiser flere spørsmål rundt skolens rolle som politisk sosialiseringarena. Artikkelforfatterne tar blant annet til orde for at skolens rolle som politisk sosialiseringarena ikke må utvikles i et vakuum, men videreutvikles i et samspill med andre sosialiseringarenaer som også er viktige for politisk mobilisering. Standpunktet underbygges særlig av analysene som viser at interessepolitisk deltakelse gjennom frivillige ungdomsorganisasjoner har større betydning for elevers tro på framtidig politisk deltakelse enn deres demokratikunnskap.

Med dette som utgangspunkt gis følgende innspill til den planlagte fagfornyelsen av demokratiopplæringen i norsk grunnskole.

For det første må opplæringen fremme en forståelse av at demokratisk deltakelse og aktivt medborgerskap strekker seg utover de aktiviteter som er knyttet til det representative valgdemokratiet. For det andre bør undervisningen legge til rette for mer deltakende undervisningsformer som styrker elevers politiske mestringstro. For det tredje – og som en konsekvens av de foregående punktene – må lærerutdanningene styrkes slik at undervisningen som gis bygger på forskningsbasert kunnskap og fagdidaktiske utprøvde metoder – ikke på faglærers tilfeldige interesse og kunnskap.

Denne artikkelens oppdrag har ikke vært å kartlegge hvordan demokratiopplæringen i norsk skole fungerer. Selv om det finnes enkeltbidrag som ser nærmere på dette (se Huang 2017, Sætra og Stray i trykk a, b), vil en viktig oppgave for videre forskning være å få systematisk innsikt i hvordan norsk skole kan styrke elevers tro på seg selv om aktive og meningsbærende medborger. I et samfunn med økende kompleksitet vil et håndslag i riktig retning være å vise det mangfoldet av legitime, men forskjellige demokratiske deltakelsesformer unge har tilgang til.

Om artikkelen

Takk til redaksjonen og to anonyme fagfeller for verdifulle innspill i arbeidet med artikkelen. Takk også til sesjonen *Demokrati, politikk og sivilsamfunn* for god lesning og viktige kommentarer på vinterseminaret for Norsk sosiologiforening 2018.

Studien er finansiert av Utdanningsdirektoratet.

REFERANSER

- Ajzen I. (2012). Fishbein's Legacy: The Reasoned Action Approach. *Annals of the American Academy of Political Science* 640(1): 11-27.
- Almond, G. A., & S. Verba (1989 [1963]). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Boston: Sage Publication.
- Amnå, E., M. Ekström & H. Stattin (2016). *Ungdomars politiska utveckling: slutrapport från ett forskningsprogram*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman & Company.
- Beck, U. & E. Beck-Gernsheim (2002). *Individualization, institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Bergh, J. (2013). *Valgdeltakelsen i ulike aldersgrupper. Historisk utvikling og oppdaterte tall fra stortingsvalget 2013*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bergh, J. (2016). *Hva skjer når 16-åringer får lov til å stemme? Resultater fra evalueringene av to forsøk med nedsatt stemmerettsalder*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Bergh, J. & G. Ødegård (2013). Ungdomsvalget 2011. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 29(1): 30-50.
- Bhatti, Y. & K. M. Hansen (2010). *Valgdeltagelsen blandt danske unge*. (Arbejdsrapport 2010/05). København, Institutt for Statskundskap: Københavns Universitet.
- Brady, H. E., S. Verba & K. L. Schlozman (1995). Beyond SES: A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*, 89(2): 271-294.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Easton, D. (1953). *The political system*. New York: Alfred A. Knopf.
- Eckstein, K., P. Noack & B. Gniewosz (2013). Predictors of intentions to participate in politics and actual political behaviors in young adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, 37(5): 428-435.
- Egeberg, M., H. Sætren & J. P. Olsen (1978). Organisasjonssamfunnet og den segmenterte stat. I Olsen J. P. (red.), *Politisk organisering. Organisasjonsteoretiske synspunkt på folkestyre og politisk ulikhet* (s. 257-272). Oslo: Universitetsforlaget.
- Enjolras, B. & K. Strømsnes (2018). The Transformation of the Scandinavian Voluntary Sector. I Enjolras, B. & K. Strømsnes (red.), *Scandinavian Civil Society and Social Transformations. The Case of Norway* (s. 1-24). Switzerland: Springer.
- Finlay, A., L. Wray-Lake & C. A. Flanagan (2010). Civic engagement during the transition to adulthood: Developmental opportunities and social policies at a critical juncture. I Sherrod, L. R., J. Torney-Purta, & C. A. Flanagan (red.), *Handbook of research on civic engagement in youth* (s. 277-305). Hoboken, NJ: Wiley.
- Flanagan, C. A. (2013). *Teenage citizens: The political theories of the young*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Folkestad, B., D. A. Christensen, K. Strømsnes & P. Selle (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Franklin, M. N. (2004). *Voter Turnout and The Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frisco, M. L., C. Muller & K. Dodson (2004). Participation in Voluntary Youth-Serving Associations and Early Adult Voting Behavior. *Social Science Quarterly*, 85(1): 660-676.
- Gholami, R. (2017). The art of self-making: identity and citizenship education in late-modernity. *British Journal of Sociology of Education*, 38(6): 798-811.
- Gimpel, J. G., J. C. Celeste & J. E. Schuknecht (2003). *Cultivating Democracy: Civic Environments and Political Socialization in America*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Gutman, A. (1999). *Democratic education*. New Jersey: Princeton University Press.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action*. Boston: Beacon Press.

- Hahn, C. (1998). *Becoming Political: Comparative Perspectives on Citizenship Education*. Albany: State University of New York Press.
- Hanks, M. (1981). Youth, Voluntary Associations and Political Socialization. *Social Forces*, 60(1): 211-223.
- Hartung, C. (2017). *Conditional Citizens. Rethinking Children and Young People's Participation*. Singapore: Springer Verlag.
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Hegna, K., G. Ødegård & I. Seland (2018). Ungt medborgerskap. Kunnskap, mobilisering og deltakelse. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(1):7–27.
- Huang, L., G. Ødegård, K. Hegna, V. Svagård, T. Helland & I. Seland (2017). *Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge. The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016*. NOVA rapport 15/17. Oslo: NOVA, OsloMet.
- Hyman, H. H. (1959). *Political Socialization: A Study in the Psychology of Political Behavior*. Glencoe, Ill: Free Press.
- Jennings, M. K. & R. G. Niemi (1974). *Generations and Politics. A Panel Study of Young Adults and Their Parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Kahne, J. & J. Westheimer (2006). The limits of political efficacy: Educating citizens for a democratic society. *Political Science*, 39(2): 289-296.
- Kunnskapsdepartementet (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*. (Meld. St. nr. 28 2016). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Langton, K. P., & M. K. Jennings (1968). Political Socialization and the High School Civics Curriculum in the United States. *American Political Science Review*, 62(3): 852-867.
- Lunde, A. H. (2016). *De nye førstegangsvelgerne. Skolenes rolle under forsøket med lavere stemmerettsalder i 2015*. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Mikkelsen, R., E. Buk-Berge, H. Ellingsen, D. Fjeldstad & A. Sund (2001). *Demokratisk beredskap og engasjement hos 9. klassinger i Norge og 27 andre land. Civic Education Study Norge 2001*. Oslo: Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling, Universitetet i Oslo.
- Mikkelsen R., D. Fjeldstad & J. Lauglo (2011). *Morgendagens samfunnsborgere. Norske ungdomsskoleelevers prestasjoner og svar på spørsmål i den internasjonale demokratiundersøkelsen ICCS*. Oslo: Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo.
- Milner, H. (2010). *The Internet Generation. Engaged Citizens or Political Dropouts*. Medford: Tuft University Press.
- Nie, N. H., J. Junn & K. Stehlik-Barry (1996). *Education and democratic citizenship in America*. Chicago, ILL: University of Chicago Press.
- Niemi, R. G., & J. Junn (1998). *Civic Education. What Makes Students Learn*. New Haven and London: Yale University Press.

- OECD (2003). *The PISA 2003 Assessment Framework: Mathematics, Reading, Science and Problem Solving Knowledge and Skills*. Paris: OECD.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Print, M., & H. Milner (2009). *Civic Education and Youth Political Participation*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Reichert F. & M. Print (2018). Civic participation of high school students: the effect of civic learning in school. *Educational Review*, 70(3): 318-341.
- Sameroff, A. (2010). A unified theory of development: A dialectic integration of nature and nurture. *Child Development*, 18(1): (6-22).
- Sapiro, V. (2004). Not your parents' political socialization: Introduction for a new generation. *Annual Review of Political Science*, 7: 1-23.
- Schulz, W., J. Ainley, J. Fraillon, B. Losito & G. Agrusti (2016). *IEA international civics and citizenship education study 2016. Assessment framework*. Amsterdam: IEA.
- Schulz, W., J. Ainley, J. Fraillon, B. Losito, G. Agrusti & T. Friedman (2017). *Becoming Citizens in a Changing World. IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Amsterdam: IEA.
- Schumpeter, J. A. (1994 [1947]). *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: Routledge.
- Sears, D. O. & S. Levy (2003). Childhood and adult political development. I D. O. Sears, L. Huddy & R. Jervis (red.): *Oxford handbook of political psychology* (s. 60-109). Oxford: Oxford University Press.
- Seland, I. & Huang, L. (2018). Literacy som aspekt ved norske elevers demokratikunnskap. Skolens bidrag til elevers læring om demokrati undersøkt gjennom læreplaner og karakterer i fire fag. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(1):123–145.
- Sætra, E. & Stray, J. H. (i trykk a). Hva slags medborger? En undersøkelse av læreres ideer om å gjøre demokratiopplæring i skolen. *Nordic Journal of Comparative and International Education*.
- Sætra, E. & Stray, J. H. (i trykk b). Læreplan og demokrati – om lærernes fortolkning og bruk av læreplanen i samfunnsfag i et demokratiopplæringsperspektiv. *Nordic Journal of Comparative and International Education*.
- Tocqueville, A. D. (2000 [1835]). *Democracy in America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Torney-Purta, J. (2002). The School's Role in Developing Civic Engagement: A Study of Adolescents in Twenty-Eight Countries. *Applied developmental science*, 6(4): 203-212.
- Torpe, L. (2003). Social Capital in Denmark: A Deviant Case? *Scandinavian Political Studies*, 26(1): 27-48.
- Tønnesen, R. T. (2003). *Læreplaner i nasjonsbyggingsperspektiv. Ei sammenlikning mellom Norge og Tyskland*. Kristiansand - Volda: Haugen bok.

Utdanningsdirektoratet (2017). *Hva er fagfornyelsen?* Nedlastet 11. april 2017 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/hva-er-fornyelse-av-fagene/>

van der Meer, T. W. G., & E. J. van Ingen (2009). Schools of democracy? Disentangling the relationship between civic participation and political action in 17 European countries. *European Journal of Political Research*, 48(2): 281-308.

van Ingen, E. J., & T. W. G. van der Meer (2016). Schools or Pools of Democracy? A Longitudinal Test of the Relation Between Civic Participation and Political Socialization. *Political Behaviour*, 38(1): 83-103.

Verba, S., N. Burns & K.L. Schlozman (2003). Unequal at the starting line: Creating participatory inequalities across generations and among groups. *The American Sociologist*, 34(1/2): 45-69.

Westheimer, J. (2015). *What Kind of Citizen? Education Our Children for the Common Good*. New York: Teachers College Press.

Wolfinger, R. E., & S. J. Rosenstone (1980). *Who Votes?* New Haven, CT: Yale University Press.

Wollebæk, D., & P. Selle (2002). *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ødegård, G., J. Bergh, & J. Saglie (2016). *Why did they vote? Explaining the political mobilization of young Norwegians since 2011*. Paper presented at the Youth Political Participation: the Diverse Roads to Democracy, McGill University, Montreal June 16th - 17th, 2016.

Ødegård, G., & A. Fladmoe (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Østerud, Ø., P. Selle & F. Engelstad (2003). *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.

ABSTRACT

What motivates students to become active citizens?

Norwegian students have a high level of civic knowledge compared to pupils (students) in other countries. In the article, we look at whether or not this knowledge contributes to mobilizing them into active political participation. The ICCS 2016 survey asks students in the 9th grade if they foresee becoming politically active in the future, through (1) electoral participation, (2) joining political parties or unions, or (3) participating in political discussions or campaigns/demonstrations.

The article examines the relationship between these forms of participation and the following mobilizing factors: civic knowledge, political

efficacy and associational involvement. The results show that political efficacy has the strongest effect on students' intentions to engage in political activities in the future. While students with higher levels of civic knowledge were more likely to expect electoral participation, they were less likely to expect a more active political involvement, such as joining a political party or be part of a campaign/demonstration.

According to the Ministry of Education, a renewing of the civic education is under way, to increase students' involvement in civic participation in a local context. The authors discuss the implications of the article's findings for a new civic education program, and recommend strengthening the students' political efficacy and broadening their understanding of different ideals of citizenship and democracy through the curriculum.

KEYWORDS:

Political participation, political efficacy, civic engagement, political socialisation, ICCS 2016.